

دسته بندی جویندگان معرفت

- ۱- به تازگی شوق معرفت یافته اند.
- ۲- در استدلال به کمال رسیده اند اما از ذوق و عرفان بهره ندارند.
- ۳- فقط به شهود دست یافته اند و به برهان توجهی ندارند.
- ۴- هم در صور برهانی به کمال رسیده اند، هم به اشراق و عرفان دست یافته اند. اینان حکیم متاله اند و بهترین دسته به حساب می آیند.
شیخ اشراق درباره ی دسته ی چهارم (حکیمان متاله)، می گویند:
 - ۱- اگر در زمانی حکیمی غرق در تاله بوده و در بحث نیز استاد باشد او را ریاست تامه بوده و خلیفه و جانشین خدا اوست.
 - ۲- برای مقام خلافت الهی ضروری است که امور و حقایق را بی واسطه، از حق تعالی دریافت کند.
 - ۳- البته مراد از این ریاست، ریاست از راه قهر و غلبه نیست.
 - ۴- گاه باشد که امام تاله در ظاهر حاکم باشد و گاه به طور نهانی.
 - ۵- اوست که ریاست تامه دارد (اگرچه در نهایت گمنامی)، و چون ریاست واقعی به دست او افتد، زمان وی بس نورانی شود و هرگاه جامعه از تدبیر او تهی ماند، ظلمت و تاریکی بر آن سایه افکند.